

СІГРІД УНСЕТ ТА ЇЇ ГОЛОВНІ РОМАНИ

Статтю присвячено одній із трьох нобелівських лауреатів норвезької літератури – письменниці Сігрід Унсет та огляду її головних романів. Сігрід Унсет розвивала жанр родинної саги, зображуючи сучасність крізь призму Середньовіччя XIII століття північної Норвегії. Роман-трилогія «Крістін, дочка Лавранса» – яскравий приклад історичного родинного роману, який демонструє зміну сімейного та суспільного укладу на тлі середньовічної доби. За цей твір письменниця удостоїлася найвищої літературної нагороди – Нобелівської премії.

Ключові слова: Сігрід Унсет, родинна сага, роман-трилогія «Крістін, дочка Лавранса», Нобелівська премія, норвезьке Середньовіччя.

Від початку вручення Нобелівської премії з літератури скандинави здобували її 16 разів: 8 – шведи, по 3 – данці та норвежці та по 1 – фіни й ісландці. Українському читачеві відомі лише ті автори, яким вдалося заслужити світове визнання, а їхні твори були перекладені українською чи російською мовами.

Проте навіть існування перекладених романів не допомогло деяким нобелівським лауреатам увійти в канон світової літератури й бути прочитаними. Серед них три норвезьких письменники, що удостоїлися цієї шанованої премії: Б'єрнстєрне Б'єрнсон, Кнут Гамсун та Сігрід Унсет. І якщо Б'єрнстєрне Б'єрнсон відомий як автор гімну Норвегії, а Кнут Гамсун знаний не лише завдяки своїм творам, а й політичними переконаннями під час Другої світової війни, то про Сігрід Унсет ми знаємо вкрай мало. А саме ця письменниця вплинула на розвиток історичного жанру в норвезькій літературі.

Сігрід Унсет народилася 20 травня 1882 року в невеликому данському містечку Калундборг. Її батько був відомим норвезьким археологом, а мати – данка, яка присвятила своє життя роботі чоловіка. Незабаром після народження Сігрід сім'я переїхала до Норвегії. У місті Крістіанія (Осло) пройшли дитячі та юнацькі роки майбутньої письменниці. Сама Сігрід вважала себе норвежкою незважаючи на те, що народилася в Данії і була наполовину данкою. З раннього дитинства завдяки батькові Унсет цікавилася норвезькою історією і культурою.

У 1893 році після важкої хвороби батько Сігрід Унсет помер, його дружина залишилася з трьома дочками жити на пенсію вдови. Сігрід завжди хотіла стати художницею, але через брак грошей їй довелося працювати секретарем у службовій установі, а ночами випрацьовувати

письменницький талант. Хоча Сігрід ненавиділа свою роботу, але часто їй сіре життя ставало матеріалом для майбутніх творів. Крім того, письменниця свідомо відмовилася здобувати освіту в університеті, як її сестри, вважаючи, що вчитися – це не жіноча справа.

У 23 роки вона написала свій перший роман – «Оге, син Нільса з Ульвхольма» («Aage Nielsson til Ulvholm», 1905), дія якого розгорталася в середині XIII століття. Видавництво «Гюльдендал» відмовило в публікації рукопису, а сам Петер Хансен виніс Унсет нищівний вердикт: «Ніколи більше не беріться за історичні романи. Ви їх писати не можете. Але спробуйте написати що-небудь сучасне. Хто знає, всяке буває» [1, с. 29].

Хоча Сігрід Унсет була розчарована, але не здалася і вирішила написати твір на сучасну тему – «Фру Марта Оулі» («Fru Marta Oulie», 1907). Роман починався скандальною фразою: «Я була невірна своєму чоловікові». Унсет принесла його вже в інше видавництво – «Аскехауг», але й там книгу відмовилися друкувати. Тоді сестра письменниці дала прочитати рукопис письменнику Гуннару Хейбергу, і тому роман настільки сподобався, що він переконав видавництво надрукувати його. Так у 1907 році світ побачив перший твір Сігрід Унсет.

У 1908 році вийшла збірка новел «Щасливий вік» («Den lykelige alder») про дівчат, що живуть у бідному, затхлому, міщанському маленькому світі і мріють про щастя. Центральна тема новел – вибір жінки між партнером та роботою. Головна героїня новели «Незнайомиць» («En Fremmed») Едель відчуває, що робота жінки – тривіальна і потрібна для того, щоб перебути період очікування на справжню любов і зустріч з омріяним чоловіком, тоді як робота чоловіка згодом стає центральною подією життя молоді

пари. Для героїні нового часу, яка не може пожертвувати своє життя на вівтар сім'ї та добробуту чоловіка, самогубство стає вирішенням проблеми. Як зазначає дослідниця жіночої норвезької прози Дженет Гартон: «Суїцид – це катарсичне вирішення проблем, до якого вдаються авторки від часів Амалії Скрам та Рагнхільд Юльсен» [5, с. 113].

У 1909 році виходить перший історичний роман Унсет – «Сага про Вигдіс і Віга-Льота» («Fortællingen om Viga-Ljot og Vigdis»), де зображено події 1000 року.

Перші книги Унсет мали великий успіх, вона отримала державну стипендію, залишила ненависну роботу і на деякий час поїхала до Рима. Там вона познайомилася з Андерсом Кастусем Сварстадом, норвезьким художником. Сварстад був на 9 років старшим, одружений і мав трьох дітей. У 1912 році Сварстад і Сігрід Унсет одружилися. Шлюб Андерса Сварстада і Сігрід Унсет тривав 13 років, але в 1925 році вони розлучилися.

Перший по-справжньому зрілий твір Сігрід Унсет написала в 1911 році. Це роман «Єнні» («Jenny»). Головна героїня роману Єнні – молода, талановита художниця, яка зустрічає «не того» чоловіка, після чого її життя йде шкереберть. У романі Сігрід Унсет порушує досить скандальні, як на той час, проблеми: вільна любов, інцест та відверте визнання жіночих бажань. І хоча сама авторка не раз висловлювалася, що жінкам немає місця, наприклад, у політиці, а головний у стосунках – завжди чоловік [1, с. 113], у реальному житті вона демонструвала протилежний стиль життя.

У 1919 році Унсет переїжджає до невеликого норвезького містечка Ліллегаммера, де їй вдається написати найголовніший роман у своєму житті – «Крістін, дочка Лавранса» («Kristin Lavransdatter», 1920–1922). Роман складається з трьох частин: «Вінець» («Kransen») (1920), «Господиня» («Husfrue») (1921) і «Хрест» («Korset») (1922) – і вважається «Північною Іліадою».

Під час написання середньовічної трилогії Унсет консультувалася з професором історії Фредріком Поске, який допомагав письменниці максимально достовірно відтворити тогочасну добу. Вибір письменниці припав саме на цей історичний період, оскільки, за її ж словами, «середньовічні закони створені для людей, таких, якими вони є, а релігія – для людей, таких, якими вони повинні бути» [1, с. 129]. Головним джерелом натхнення для Унсет були народні балади та ісландські саги. Хоча авторка й намагалася помістити своїх героїв у середньовічну добу, вони все одно були втіленням нагальних проблем

першої половини ХХ століття: падіння суспільної моралі, криза моногамних стосунків, місце жінки в патріархальному суспільстві та багато інших. Крім того, сучасна бібліографка письменниці – норвезька журналістка Сігун Слаггард у книзі «Сігрід Унсет. Королева слова» («Dikterdronningen. En biografi om Sigrid Undset», 2007) зазначає, що «часом Унсет не знала, де закінчуються духовні пошуки її героїні та починаються її власні» [1, с. 141].

Дія трилогії відбувається приблизно в 1310 році. Роман розпочинається з опису дитинства Крістін. У 15 років вона заручається з юнаком Симоном Дарре, але несподівано стає жертвою нападу, а потім і пліток про свою легковажність, тому мусить на деякий час заховатися в монастирі й повернутися до праведного життя. Незважаючи на палке бажання дотримуватися праведного монастирського життя, Крістін не може встояти перед лицарем Ерлендом та стає його коханкою, а потім проти волі батьків вагітною виходить за нього заміж. З моменту, коли Крістін стає дружиною, читач стежить за повільною трансформацією головної героїні, яка проходить етапи дорослішання, зрілості й старіння. Крім того, видозмінюється й структура тогочасної родини. Якщо в першій частині главою сім'ї читач традиційно бачить батька Крістін – Лавранса, й класично розвивається патріархальна лінія стосунків, то в наступних частинах роману главою сім'ї стає Крістін.

Сігрід Унсет не працювала спеціально з історичними джерелами заради цього роману, середньовічна тематика цікавила її ще від початку написання перших художніх творів. Утім, «Крістін, дочка Лавранса» – це деталізоване зображення скандинавського суспільства та устрою ХІV століття. Тогочасні читачі зустріли роман із захватом, і у 1925 році його наклад сягнув 138 000 примірників, а у 1928 році Сігрід Унсет отримала Нобелівську премію з літератури «за переконливе зображення північного життя в часи Середньовіччя» [5, с. 125].

Фінансову нагороду письменниця пожертвувала на стипендії для обдарованих дітей, на створення шкіл та на підтримку молодих норвезьких письменників, а свою нобелівську медаль пізніше продала за 25 000 крон і передала всі гроші на допомогу фінським дітям, постраждалим від радянсько-фінської війни 1939–1940 рр.

Після закінчення роботи над романом «Крістін, дочка Лавранса» в духовному житті Сігрід Унсет відбуваються важливі зміни: у віці 42 років вона охрестилася й прийняла

католицизм, на що її найближче оточення відреагувало вороже.

З 1928 року Унсет звернулася у своїй творчості до сучасної тематики. У тридцять років письменниця почала активно виступати проти фашизму. У 1940 році книги Унсет були заборонені в Німеччині, а її ім'я було занесено гестапо в списки особливо небезпечних осіб. 9 квітня 1940 року фашисти окупували Норвегію і Унсет була змушена покинути батьківщину. Письменниця на лижах дісталася до Швеції, зі Швеції – літаком до Москви, а звідти перебралася до США. Там вона написала романи мемуарного характеру «Повернення в майбутнє» («Tilbake til fremtiden», 1942) та «Щасливі дні» («Lykkelige dager», 1942), в яких письменниця закликала боротися із фашизмом.

Після закінчення війни Сіґрід Унсет повернулася в Ліллегаммер, де й померла 10 червня 1949 року.

Творча постать Сіґрід Унсет мала неабиякий вплив на розвиток жіночої прози в Скандинавських країнах та й у світі загалом (романи Унсет з-поміж інших жінок-письменниць найчастіше перекладалися за межами Норвегії).

Жанр родинної історичної саги розвивається в норвезькій літературі й дотепер. Чимало сучасних авторів пишуть у стилі Сіґрід Унсет, і хоча ці тексти доволі великі, все одно вони досить популярні в Скандинавських країнах. Серед найвідоміших авторів, які продовжують традицію родинної саги, можемо відзначити Веру Генріксен, яка написала історичний роман про норвезько-українські стосунки часів Київської Русі – «Королівське дзеркало» («Kongespeil», 1980); у 2002 році вийшов переклад українською мовою. Серед сучасних норвезьких авторів традицію родинної саги продовжує Том Егеланн у романі «Брехня батьків» («Fedrenes løgner», 2010).

Список літератури

1. Слапгард С. Сигрид Унсет. Королева слова / Сигрун Слапгард. – Москва : Б.С.Г.-Пресс, ОГИ (Объединенное Гуманитарное Издательство), 2009. – 616 с.
2. Унсет С. Трилогія «Кристин, дочка Лавранса»: «Венец», «Хозяйка», «Крест». Роман / С. Унсет. – Ленинград : Художественная литература, 1935. – 924 с.
3. Beyer H. og E. Norsk litteraturhistorie / Harald og Edvard Beyer. – Aschehoug, 1978. – 307 s.
4. Forsås-Scott H. Egalitarianism and Feminine Consciousness: Feminist Writing in Scandinavia [Electronic resource] / Helena Forsås-Scott // Textual Liberation. European Feminist Writing in the Twentieth Century / Helena Forsås-Scott (ed.). – Mode of access: http://samples.sainsburysebooks.co.uk/9781317578154_sample_769489.pdf (date of access: 15.03.2017). – Title from the screen.
5. Garton J. Norwegian women's writing 1850–1990 / Janet Garton. – The Athlone Press LTD, 1993. – 333 p.
6. Ru Yi-Ling. The family Novel. Toward a generic definition / Yi-Ling Ru. – New York : Peter Lang Publishing Inc., 1992. – 215 p.

V. Rudych

SIGRID UNDSET AND HER MAIN NOVELS

The article deals with Sigrid Undset, one of the three Nobel Prize winners of Norwegian literature, and reviews her main novels. Sigrid Undset is one of the famous writers in Scandinavia and Northern Europe, but because her novels were not translated, she is still unknown in Ukraine. The author lived during the Second World War and became an example of a strong individuality and powerful writer. Sigrid Undset began as a writer of novels on women's life and their position in society. She continued and developed the genre of family saga, describing the modern Norway through the prism of the Middle Ages of the thirteenth century in Northern Norway. The trilogy "Kristin, Lavrans' Daughter" is one of the main novels of Undset and a vivid example of historical family novel that demonstrates the social and the family changes in the structure of society in the Middle Ages. This novel describes the life of a woman who lived in a typical patriarchal family in Northern Norway and changed her position from a dependent person into a powerful and independent one. For this novel, the writer won the highest literary award, the Nobel Prize, and was included in the canon of Norwegian literature. The genre of family saga is one of oldest genres in Scandinavian literature, and at the same time, one of the most popular one even in the 21st century. The works of Sigrid Undset have produced a great influence on contemporary Norwegian literature, and nowadays we can see a new interpretation of historical themes and the genre of family saga in novels of Vera Henriksen and Tom Egeland.

Keywords: Sigrid Undset, family saga, the novel *Kristin, Lavrans' Daughter*, Nobel Prize, Norwegian Middle Ages.

Матеріал надійшов 18.04.2017